

רשע ורצח עם

לאדם החי בחברה האנושית, הפועלת בניגודיות תבונתית ורציונאלית, להבדיל מחברת בעלי החיים, קשה מאוד להפריד בין מושגים של רוע ורשע. השניים ארוגים יחדיו כחוט השני בהוויה האנושית. מטרת מאמר זה היא להביא לדיון את נושא רצח העם כתוצאה של רשע שקשה לזהות את מקורו, האם מקורו בחברה או באדם?

העולם השנייה. מהם כ-6 מיליונים היו יהודים, שהיוו שליש מהאוכלוסייה היהודית בעולם, אחרים היו עמים סלבים, קומוניסטים וצוענים. כמו כן אל לנו לשכוח את **הקומוניסטים בקמבודיה** שרצחו כ-2 מיליונים מאזרחיהם, שהיו שליש מאוכלוסייתה בת 6 מיליונים. גם **הקומוניסטים בסין** רצחו כ-39 מיליון מאזרחיהם. רק לפני עשור התרחש **רצח העם ברואנדה**. במשך שלושה חודשים בשנת 1994 טבחו בני שבט ההוטו במצ'טות יותר מ-800,000 מבני שבט הטוטסי, שמנה רק כמיליון אנשים. לא רחוק משם היה **רצח העם בסודן** (אתר ויקיפדיה).

רשע ורצח עם: מאחורי אותם מקרים של רצח עם עומד כוח רב של רשע אנושי אשר נותן את אותותיו לכל אורך המאה ה-20 ופועל דרך מסכת שקרים ודרכי חשיבה מעוותות, המובילות קבוצות מסוימות לפעול בדרך אכזרית של נטילת חיי אדם. אם בוחנים את נושא רצח העם מבחינת אלמנט הרשע אפשר להבחין בין דרגות שונות של רשע, והקיצוני בהם הוא הרשע הרדיקלי. באדיו (2005) רואה את ההשמדה הנאצית כרוע רדיקלי – כל עוד בני אדם מושמדים בגלל רשעות לשמה, מופר האיזון בין ה"טוב" וה"רע" בחברה. הליקוי בחברה הוא הבסיס שעליו מושתתת פעולת רשע כה מהותית וטראומטית לחברה האנושית, ורצח העם נובע ממנו במישרין.

רשע, המרכיב החזק ביותר להרס וחורבן, הוא הבסיס האיתן העומד מאחורי רצח עם. עמים שלמים אשר לא מצאו את מקומם בחברה נתונה – מצאו את מותם הטרגי. כשנותנים את הדעת על המעשה, נראה כי ניתן לראות את הרשע כאשמה של החברה מול אשמתו של היחיד.

מכיוון שהרשע טבוע באדם אנו רואים את האדם כיצור אנושי האוצר בקרבו דואליות של טוב ורע. הגדרה זו נותנת מענה חלקי למעשים נתעבים שמבצעת חברת המוני בני האדם, לדוגמה היטלר והנאצים.

יש הטוענים כי הרשע הוא חלק בלתי נפרד מהאדם. בספר בראשית ח כא נאמר: "כי יצר לב האדם רע מנעוריו". אם לא ישיגח האדם על עצמו וייתן לעניינים להתרחש ללא פיקוח,

רשע מתואר כהתנהגות אנושית אשר פוגעת באחר, בייחוד במקרים של רצח עם, רצח המוני (Staub 1989). במסע לאורך ההיסטוריה היו מקרים של רצח עם, אך מאמר זה יתמקד במאה ה-20, שראשיתה לאחר מהפכות והבנה עמוקה בדבר מקומו של האדם בחברה – הגישה ההומניסטית והמגנא-כרטא. מאה שהייתה אמורה להיות משופעת בערכים ובנורמות, אך הייתה למאה העקובה מדם בדפי ההיסטוריה.

רצח עם הוא רצח המוני של אזרחים על ידי שליטיהם בני עמם, ממשלותיהם הלגיטימיות, כוחות גרילה, או כובשים זרים שהשתלטו על ארצם או על חלק ממנה. את המונח "גנוסייד" (genocide) לתיאור רצח עם לסוגיו טבע רפאל למקין בשנת 1944. למקין היה יהודי פולני שעשה זאת כחלק ממאמציו להגדרת רצח עם כפשע בחוק הבינלאומי, בתקופה שלאחר מלחמת העולם השנייה ושואת יהודי אירופה. הוא הגשים מטרה זו, כאשר בדצמבר 1948 אישרה העצרת הכללית של האו"ם את האמנה למניעת פשע של רצח עם ולהענשת מבצעיו. אמנה זו נכנסה לתוקף בינואר 1951 (Staub 1989).

אם נסקור את המאורעות הרבים שהתרחשו במאה ה-20, נוכל לראות את רצח העם כטרגדיה אשר חוזרת ונשנית למרות ההומניטריות והמודעות לזכויות האדם. ברוב המקרים נרצחו אזרחים על ידי ממשלותיהם שהיו אמורות לדאוג לרווחתם. המספרים הידועים היום הם בין 170 ל-360 מיליון בני אדם נטולי הגנה, שמצאו את מותם בשואה אוניברסלית חסרת תקדים בתולדות האנושות. המאה ה-20 התחילה ברשע טהור **בשואת הארמנים** שבוצעה בידי ממשלת הטורקים הצעירים בשנים 1915-1918. בשואה זו נהרגו כמיליון ארמנים, כאשר העולם עמד מנגד ולא נקף אצבע על מנת לעזור. לא רחוק משם היו אלה **הקומוניסטים בבריה"מ**, בעיקר בימי שלטונו של סטאלין שרצחו מיליונים, ולפי הערכות מסוימות עשרות מיליונים מאזרחיהם. אף העם היהודי סבל מרצח עם על ידי **הנאצים** שרצחו כ-21 מיליון אזרחים. רובם ככולם נרצחו כבני עם זר מתוך אוכלוסיית העמים שארצותיהם נכבשו במלחמת

